

PLANTEJAMENT LINGÜÍSTIC DE L'ESCOLA ANDORRANA

M. Teresa CAIRAT VILA
Llicenciada en filologia anglesa
Llicenciada en filologia catalana

1. INTRODUCCIÓ

Aquest article presenta l'estructura del plantejament lingüístic de l'Escola Andorrana; exposa primerament i de manera breu la situació sociolingüística del país, ja que condiona i és a la base de l'estructura del plantejament lingüístic i de les opcions d'ensenyament pel que fa a les llengües. Seguidament, s'analitza el plantejament lingüístic actual parlant alhora de quin va ser el plantejament lingüístic inicial i del com i el perquè va semblar procedent canviar-lo posteriorment.

Volem exposar a continuació la metodologia de treball que es porta a terme per a l'ensenyament de les llengües, i la relació que té amb les normes europees. Parlarem també de la formació del professorat i, per acabar, n'analitzarem la projecció de futur.

2. ESTRAT SOCIOLINGÜÍSTIC: SOCIETAT, IMMIGRACIÓ I SITUACIÓ LINGÜÍSTICA

Unes breus dades sobre la població d'Andorra poden servir per fer-nos adonar de la situació sociolingüística del país, que condiona en gran manera l'ensenyament de les llengües.

Andorra és un país d'una extensió de 468 quilòmetres quadrats i d'una població de 72.320 habitants, segons el cens del 2003. Hem de tenir en compte que una gran part d'aquesta població prové de la immigració; hem d'afegir també que aquesta forta immigració es va iniciar als anys 50, quan el país va passar de ser una societat fonamentalment agrícola a una societat basada en el comerç i en el turisme.

És evident que aquest canvi social tan ràpid i sobtat va comportar forts canvis en l'estrat social i lingüístic del país. Sembla interessant, doncs, donar les xifres actuals del repartiment de la població quant a nacionalitats.

Andorrans	. 26.506
Epanyols	. 27.680
Portuguesos	. 8.311
Francesos	. 4.718
Altres nacionalitats (filipins, anglesos, etc.)	. 5.105

Tanmateix, s'ha de puntualitzar, si volem analitzar el tema lingüístic, que quan es parla de residents espanyols la llengua materna de molts d'ells és la catalana.

La resta d'immigrants, que com demostren les xifres superen els nacionals, són de diferents nacionalitats i, per tant, parlen diverses llengües. Aquest plurilingüisme és a la base dels diversos sistemes educatius del país, ja que no es planteja la possibilitat, en cap sistema, d'un ensenyament monolingüe.

Malgrat tots els esforços duts a terme per augmentar l'ús del català, tant des de l'escola com mitjançant les campanyes dutes a terme pel Servei de Política Lingüística del Ministeri de Cultura, ens adonem, en les darreres enquestes realitzades el 2004 pel Govern d'Andorra sobre coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra, que hi ha un descens en la utilització del català. Si comparem les dades d'aquest últim estudi amb les del 1995 i el 1999, es constata que les altres llengües més utilitzades, castellà, francès i portuguès, no presenten diferències significatives, a part d'un lleuger descens en la utilització del francès i un augment del portuguès com a llengua materna.

Aquesta forta immigració i la pèrdua d'identitat nacional que pot suposar, van portar ja fa més de vint anys les autoritats andorranes a la reflexió sobre el fet que calia preservar la identitat andorrana, la seva llengua i la seva cultura. I així, el cap de govern, Josep Pintat, al discurs del 15 de gener del 1982, ja deia que l'escola *“s'ha de dotar d'una ideologia que naixent de les úniques i autèntiques arrels andorranes, no sigui exclusivista ni particularista. El nostre país té històricament una vocació universal. Universalitat significa absolut respecte, recolzament i ajuda a les dades culturals autòctones, les nostres, les purament andorranes, els continguts culturals dels quals no tenen res a veure amb els que, per mitjà de la llengua, es puguin utilitzar en un i altre cantó del Pirineu”*... I és en aquest moment que apareix la paraula andorranitzar... *“Andorranitzar significa per a mi i per al meu Govern, recolzar absolutament tot allò que és andorrà, però no vol dir negar possi-*

bilitats de millorament, de riquesa cultural que poden oferir altres cultures pròximes a la nostra, la qual no és ni més ni menys important que les altres, és diferent simplement...” i en el mateix discurs continua dient: ... “*Cultura és aprendre a estimar allò que és nostre perquè ningú altre ens ho pot donar, per obrir-se a altres coneixements que no neguin el nostre, sinó que l'ampliïn i el millorin...*”.

És evident que en aquest discurs no es parla encara de la creació d'una maternal andorrana, que és com es va anomenar l'Escola Andorrana als seus inicis, sinó que es parla sempre d'andorranització, base de la importància que tenen la llengua i la cultura del país.

Aquests fragments demostren la preocupació que ja tenia el cap de Govern l'any 82 per la pèrdua de l'andorranitat, llengua i cultura, possiblement deguda a la forta immigració que havia sofert Andorra els darrers anys i que, com acabem de constatar en les enquestes del 2004, no era només una premonició.

Aquest fet portava a pensar les autoritats i els andorrans que si la nova població desconeixia la llengua, la història i les institucions del país es podria arribar a perdre el concepte de país si no es transmetia d'alguna manera, i quina millor manera de transmetre-la que des de l'escola, ja que des de la família cada vegada esdevenia més difícil.

El reforçament de la llengua, la història i les institucions del país es va iniciar ja l'any 1972, en els sistemes d'ensenyament francès i espanyol, amb els programes anomenats d'andorranització, on ensenyants que provenien de la Conselleria d'Educació impartien classes de català i d'institucions andorranes a tots els infants del país, en els diferents centres educatius del Principat.

3. CREACIÓ DE L'ESCOLA ANDORRANA

És l'any 1982, amb aquest rerefons a la ment, que s'inicia l'Escola Andorrana amb una escola maternal i amb l'ànim que l'alumnat inscrit, una vegada acabat aquest ensenyament, s'incorporés als ensenyaments francès i espanyol ja existents. El conseller d'Educació d'aquell moment, Antoni Ubach, el 7 d'abril del 1982 va comunicar al Consell General que “*s'iniciava al país un projecte pedagògic d'ensenyament que tenia en compte la realitat lingüística andorrana*”.

Aquesta iniciativa va ser secundada per un grup de pares que demanaven la creació d'un nou sistema d'ensenyament, basant-se en les raons següents:

- reforçar l'ensenyament de la llengua catalana
- ensenyar la cultura i les institucions del país
- facilitar un arrelament al país

Aquestes raons, els pares les van manifestar a les autoritats educatives i a la premsa del moment.

Els pares, a més d'una bona qualitat d'ensenyament, demanaven a les institucions governamentals la creació d'una escola amb plantejaments pedagògics innovadors i, sobretot, amb la utilització del català com a llengua vehicular. Cal dir, però, que en aquell moment, als centres religiosos del sistema educatiu espanyol, Sant Ermengol, Col·legi Janer i Sagrada Família ja utilitzaven el català com a llengua vehicular, però es tractava de col·legis congregacionals i els pares dels alumnes de l'Escola Andorrana demanaven un ensenyament en català, però sense tenir a la base cap plantejament religiós. Per tant, es va proposar crear una escola maternal andorrana en català, amb uns programes propis desvinculats dels altres sistemes educatius.

L'inici de l'escola maternal andorrana no va ser fàcil, es va passar per moments difícils i de dubtes sobre la seva continuïtat, ja que no totes les institucions creien en aquesta opció, ni veien viable aquest projecte.

L'escola es va presentar com a nacional i universal. Nacional, perquè els seus programes estan basats en el fet diferencial andorrà, i universal, perquè es tracta alhora d'un ensenyament integrat en el món global en què vivim.

Es tracta d'una escola pública, per al conjunt d'infants i joves del país, gratuïta i oberta a tothom, que integra infants del país i immigrants; per tant, alumnes de diferents llengües, races i creences, i així mateix alumnes que tenen dificultats d'aprenentatge greus i permanents. Es volia que la maternal andorrana esdevingués així una escola integradora i plural en tota l'amplitud que aquestes paraules tenen.

Aquesta concepció d'escola nacional i universal alhora queda clarament de manifest en el seu plantejament lingüístic, ja que es tracta d'una escola plurilingüe, on, partint i prenent com a pròpia la llengua oficial del país, el català, responen així al fet d'escola nacional, tal com s'havia proposat, s'estudien també altres llengües com el francès, des de la maternal, l'anglès a partir de segon cicle i el castellà a tercer cicle. L'oferta s'amplia a altres llengües opcionals al batxillerat.

4. ORGANITZACIÓ DE L'ESCOLA

Abans d'analitzar a fons el plantejament lingüístic de l'Escola semblaria important explicar quina és la seva estructura organitzativa.

El punt de partida, tal com s'ha dit anteriorment, va ser el de la creació, l'any 1982, d'una escola maternal (3-6 anys), dividida en Maternal A (2 i 1/2 -3 anys) i Maternal B (4-5 anys).

Tres anys després, i amb un balanç favorable d'aquesta maternal, constatat per l'activa participació dels pares, l'entusiasme del professorat i el fet de triplicar la matrícula –s'ha de dir que a l'inici els alumnes matriculats van ser 38– van fer que l'any 1985 el Govern canalitzés les demandes de continuïtat i aprovés la perllongació de l'escola amb la creació d'una primera ensenyança (6-12 anys),

dividida en tres cicles: primer cicle (6–8 anys), segon cicle (8-10 anys) i tercer cicle (10-12 anys). És evident que aquest avanç suposava la necessitat d'elaborar programes i dotar-se de diferents serveis i infraestructures que donessin suport al nou sistema educatiu.

L'any 1990, davant el constant increment d'alumnes, el Govern va aprovar l'estructuració d'una segona ensenyança en quatre cursos per a alumnes de 12 a 16 anys, dividida en dos cicles: primer cicle (12-14 anys) i segon cicle (14-16 anys). Es cloïa així l'ensenyament obligatori.

L'any 1995, es va iniciar el batxillerat. Aquest ensenyament postobligatori està dividit en tres branques: científic tecnològic, humanístic lingüístic i econòmic social, per a alumnes de 16 a 18 anys. L'any 2004 es va crear una nova branca de batxillerat, el batxillerat artístic i de la comunicació.

Aquest nou sistema d'ensenyament es va dotar, com és evident, d'una estructura legal, es van publicar els programes d'ensenyament que s'estaven utilitzant i revisant alhora. L'any 1998 es va publicar el *programa introducció* i els *programes de maternal* i *primera ensenyança*; el setembre de l'any 1999 es van publicar els *programes de segona ensenyança* i actualment s'estan revisant i preparant per ser publicats els programes dels batxillerats ja existents i els nous programes recentment elaborats de la nova branca de batxillerat artístic i de la comunicació.

La consolidació de l'Escola Andorrana, amb la consegüent publicació de lleis i programes, ha anat, en tot moment, estretament lligada al creixement de l'Escola i podem dir que, actualment, l'Escola Andorrana compta amb 3.265 alumnes repartits en els diferents nivells educatius, d'un total de 10.486 alumnes escolaritzats a Andorra. L'augment de l'alumnat ha estat progressiu i constant; la mitjana de creixement ha estat d'un 9% anual. Cal dir, però, que hi ha hagut puntes de creixement que generalment han anat lligades a moviments migratoris o a moviments demogràfics.

5. CONSIDERACIONS GENERALS

Insistent en el que s'ha dit anteriorment, Andorra té el català com a única llengua oficial, però hi ha una realitat plurilingüe en la qual conviuen altres llengües –el castellà, el portuguès, el francès–, amb un arrelament en l'ús quotidià en alguns casos equiparable al del català.

El fet de ser un país amb vocació turística i comercial fa que el coneixement de diverses llengües sigui especialment rellevant. En aquest sentit, l'Escola Andorrana amb el seu plantejament lingüístic vol possibilitar als seus alumnes un domini de les llengües que els permeti desenvolupar-se socialment i professionalment. S'ha de tenir en compte que l'oferta de la Universitat d'Andorra és limitada i que la majoria d'alumnes que facin estudis superiors els hauran de fer a Espanya o a França. Per tant, se'ls ha de preparar per poder accedir a estudis

superiors no només a Andorra, sinó també als països veïns; per aquest fet han de dominar les llengües d'ensenyament en les quals hauran de cursar els seus estudis universitaris.

El plantejament lingüístic es compta entre els més innovadors d'Europa, no només pel fet d'ensenyar quatre llengües des de la primera ensenyança, sinó també per la metodologia d'ensenyament que s'empra. Així s'ha manifestat en els diferents congressos i instàncies europees on s'ha presentat el nostre plantejament lingüístic.

L'objectiu final d'aquest plurilingüisme és ambiciós, ja que es pretén que tots els alumnes acabin l'ensenyament obligatori amb un bon domini de tres llengües: català, castellà i francès, i un coneixement bàsic de l'anglès.

Per concretar aquest objectiu és evident que s'ha de partir de la realitat sociolingüística del país, i en concret la de l'alumnat que forma el sistema educatiu andorrà. Tal com esmenta el programa de Primera Ensenyança de l'Escola Andorrana, l'assoliment dels objectius lingüístics obliga a tenir en compte la diversitat sociolingüística de l'alumnat. No hem d'oblidar, però, que aquesta diversitat alhora que és complexa és molt enriquidora.

Quasi un 40% de l'alumnat de l'Escola Andorrana no té el català com a llengua familiar i tanmateix, com que és la llengua oficial d'Andorra, és fonamental que la dominin. És per aquest fet, i tenint en compte l'inici de l'escola i la importància que ha de tenir el català, els aprenentatges s'inicien en aquesta llengua.

El castellà, llengua familiar per a quasi un 40% de l'alumnat, té una presència important en les relacions socials, i els alumnes, independentment de quina sigui la seva llengua familiar, l'aprenen en l'àmbit de les relacions informals.

El francès, per contra, té una presència social minoritària i representa la llengua familiar d'un percentatge mínim de l'alumnat, i sembla que la seva posició va en descens. L'Escola Andorrana n'afavoreix la presència en el context escolar de manera que la seva adquisició es faci des de les primeres activitats d'ensenyament i aprenentatge.

6. PLANTEJAMENT LINGÜÍSTIC INICIAL

En un inici; és a dir, als anys vuitanta, el plantejament lingüístic que es va emprar no va ser l'actual, va ser un plantejament basat sobretot en el fet que es pretenia crear una maternal andorrana per a alumnes que després s'integrarien als sistemes educatius espanyol i francès ja existents al país. Per tant, la situació era una altra que l'actual i el plantejament lingüístic anava encaminat a poder dirigir els alumnes cap als sistemes d'ensenyament espanyol i/o francès.

És evident que en el moment de la creació de la maternal andorrana, tampoc es va pensar mai a crear una escola monolingüe, sinó que des del primer moment es va partir de la base que es podia treballar en més d'una llengua a la

vegada. Alguns dels responsables tècnics de la Conselleria d'Educació d'aquell moment estaven convençuts que es podia treballar alhora en les tres llengües dominants al país. També es partia de la convicció que com més aviat un infant aprèn una llengua, millor.

Aquestes premisses que actualment semblen molt evidents en els plantejaments lingüístics europeus, no ho eren tant als anys vuitanta i suposaven de fet una revolució. Cal remarcar que a França no és fins a l'any 2000 que el ministre Jacques Lang, en definir les polítiques lingüístiques del Ministeri francès de l'Educació diu:

J'ai décidé d'introduire de façon définitive et selon un calendrier ambitieux l'enseignement des langues vivantes dans l'école primaire de la grande section de la maternelle à la fin du cours moyen... les enjeux du XXIe siècle imposent à tous la connaissance de langues...

A Espanya és també per les mateixes dates que s'inicia l'ensenyament d'una llengua estrangera a la primària, i en els moments actuals es parla d'iniciar-la als 6 anys.

La decisió d'ensenyar en més d'una llengua no es va fer d'una manera precipitada, sinó que es va basar en un treball de reflexió sobre l'adquisició del llenguatge i sobre quina era la millor manera d'introduir una llengua estrangera diferent de la materna, sempre tenint en compte, com hem dit anteriorment, la importància del català com a primera llengua i llengua oficial del país. Així, doncs, tècnics responsables de l'ensenyament a Andorra, conjuntament amb tècnics especialistes vinguts de fora, van traçar les línies prèvies del que seria el primer plantejament lingüístic de l'Escola Andorrana.

En primer lloc, es va tenir en compte la identificació d'una persona, una llengua; aquesta premissa, que sembla que ha entrat en discussió al segle XXI, era un lema vigent en aquells moments. Ens trobàvem, però davant la possibilitat que una mateixa persona hagués d'ensenyar dues llengües diferents, i aleshores es va proposar fer la identificació d'una llengua, un espai. I amb aquestes premisses es va iniciar l'ensenyament de les llengües a les aules; cada mestre parlava amb els alumnes sempre en la llengua que li havia estat assignada.

Es van fer tres grups d'alumnes: un primer grup on només s'ensenyava en català; de fet, es podria anomenar grup d'immersió; un segon grup català-francès, i un tercer grup català-castellà. I d'aquesta manera els pares tenien l'opció de triar en quin dels tres grups volien que s'escolaritzés el/la seu/seva fill/a.

L'ensenyament el duien a terme tres mestres, els uns de formació francesa i els altres de formació espanyola, totes tres andorranes que utilitzaven com a llengües d'ensenyament el català, el castellà i el francès.

Es pretenia, com s'ha dit anteriorment, que en acabar la maternal andorrana aquests alumnes s'integressin als ensenyaments espanyols i francesos. Tanmateix,

calia assegurar que aquest plantejament donava coneixements suficients perquè després aquests alumnes es poguessin incorporar als diversos sistemes d'ensenyament, per això es va convenir que inspectors espanyols i francesos en farien el seguiment. Els inspectors espanyols no es van implicar en el projecte, mentre que els francesos van interessar-se per l'experiència i van observar com evolucionaven els nens. Els resultats eren positius i es pretenia continuar aquest ensenyament. Ara bé, en el moment en què es planteja continuar l'ensenyament maternal andorrà amb una primera ensenyança, aquest plantejament lingüístic esdevé poc interessant i discutible, i aleshores s'inicia una reflexió i s'albira un possible canvi.

A més a més, els pares que van inscriure els seus fills als grups català/català i català/francès van ser pares o bé andorrans o espanyols de parla catalana, ja que el francès es percebia com una llengua de més prestigi social que el castellà, mentre que els pares que van inscriure els seus fills al grup català/castellà eren pares espanyols castellanoparlants que provenien tots de la immigració. Aquesta elecció que van fer lliurement els pares, va fer adonar els ensenyants i les autoritats de la Conselleria d'Educació que el plantejament integrador de l'escola, amb aquesta tria, podria tenir uns resultats oposats i suposar una fragmentació social contrària a la filosofia clau de l'Escola, i es va decidir intentar fer un canvi en el plantejament lingüístic per tal d'afavorir la integració.

El primer canvi que es va dur a terme va ser la desaparició del grup només en català, que era de fet un grup d'immersió, però que no lligava del tot amb la filosofia plurilingüe de l'escola.

Fruit d'aquesta realitat i de la reflexió que es va dur a terme, es va proposar un nou plantejament lingüístic, on el català continuava sent la llengua inicial a la maternal i es feia un treball d'immersió; seguidament, a maternal B s'introduïa el francès i és a segon cicle quan s'introduïa l'anglès i a tercer cicle, el castellà. Com exposarem a continuació, aquest pas d'un plantejament lingüístic a l'altre no es va fer de manera sobtada, sinó de manera esglaonada en els diferents centres de l'Escola Andorrana.

7. PAS DEL PLANTEJAMENT LINGÜÍSTIC INICIAL A UN NOU PLANTEJAMENT LINGÜÍSTIC

Aquest nou plantejament lingüístic, com hem dit anteriorment, no va ser fruit de la improvisació, sinó de la reflexió dels ensenyants, dels tècnics del Ministeri d'Educació, tots assessorats per tècnics lingüístics externs.

Aquesta nova concepció del treball amb les llengües va tenir en compte les premisses següents:

- El català es va posar com a primera llengua perquè es tractava de la llengua oficial del país.

- El francès es va introduir a continuació, perquè és una llengua molt arrelada històricament i culturalment a Andorra, malgrat haver perdut pes en l'ús social.
- L'anglès en tercer lloc com a llengua imprescindible en les relacions internacionals.
- El castellà en quart lloc, perquè es tracta d'una llengua amb una forta presència al país, que la majoria d'alumnes parlen, però que des de l'escola calia reforçar-ne la gramàtica i treballar-ne l'ús formal.

Es va debatre molt sobre la importància de la llengua materna i d'iniciar la lectoescriptura en aquesta llengua, teories que són evidents en tots els plantejaments teòrics dels lingüistes, però el problema que es plantejava era la gran diversitat de llengües maternes del nostre alumnat. Per aquesta raó, finalment, es va considerar adequat iniciar la lectoescriptura en llengua catalana per a tothom. Però es va convenir que malgrat iniciar l'ensenyament de la lectoescriptura en català per a tothom, era important que l'infant sentís i percebés que el/la mestre/a valorava positivament la seva llengua materna malgrat no conèixer-la en molts casos.

L'any 1995 es va fer un grup de treball amb directores de centre de l'Escola Andorrana i els serveis tècnics del Ministeri assessorats per tècnics externs, que va acordar que la lectoescriptura es faria a primer cicle i en català; la lectoescriptura s'iniciaria en francès a 2n cicle segons la competència de l'alumne, i el treball sistemàtic i el domini dels codis català i francès es duria a terme a 3r cicle amb un procés seqüenciat en ambdós casos.

Es vehicularia l'educació física o l'educació artística en llengua francesa i les dues mestres treballarien els diferents continguts en català i francès sempre de manera molt coordinada.

Tal com s'ha exposat, el canvi d'un plantejament lingüístic inicial al nou plantejament lingüístic es va fer esglaonadament. El centre de Sant Julià de Lòria va ser el primer centre de maternal i primera ensenyança que va iniciar de forma experimental canviar el plantejament lingüístic, seguit de la Massana una mica més tard, però el centre més gran, on hi havia els alumnes d'Andorra la Vella i d'Escaldes-Engordany, situat al Clot d'Emprivat, va iniciar el canvi bastant després. Podem dir que no va ser fins al curs 95-96 que el nou plantejament lingüístic es va aplicar a tots els centres.

En començar la segona ensenyança, el curs 1990-91 l'escola es va trobar davant la dificultat que tots els alumnes que es retrobaven en un únic centre, l'escola de segona ensenyança de Santa Coloma, no havien iniciat el canvi de plantejament lingüístic a la vegada.

Aquest fet va suposar un problema per als professors de segona ensenyança, que van haver de fer front a dificultats greus de nivell de coneixements. Aleshores, es va decidir impartir classes de reforç, sobretot de llengua francesa, tant a primera com a segona ensenyança, sobretot per als alumnes dels centres on el canvi de plantejament s'havia fet més tard.

Davant aquesta situació es va començar la segona ensenyança tenint com a llengua vehicular solament el català i fent reforços de francès a tots els alumnes

que provenien del grup castellà/català. No obstant això, el català, el francès, el castellà i l'anglès s'impartien com a assignatures de llengua i cultura quatre hores setmanals, però en aquells moments no es vehiculava cap assignatura en llengua altra que el català.

Després de tres anys d'iniciar-se la segona ensenyança, i vist que els alumnes ja havien unificat, en gran mesura, els seus coneixements, es va decidir vehicular coneixements en llengües altres que el català.

Es vehicularia l'educació física o l'educació artística en llengua francesa, com a continuació de la primera ensenyança i les ciències de la natura, en llengua castellana.

Ens podríem preguntar el perquè d'aquesta elecció; doncs bé, es va considerar que calia oferir amb francès, pel fet de ser una llengua menys present al país, unes assignatures més manipulatives, on els continguts no tinguessin tant de pes, i en castellà es dubtava entre ciències socials i ciències de la natura. Finalment, es va considerar que explicar història d'Andorra en una llengua altra que el català podia resultar una mica xocant i incomprendible i aleshores es va decidir que fossin les ciències de la natura les que s'impartissin en llengua castellana.

En síntesi, el plantejament va ser el següent:

Primera ensenyança

Català: 1r cicle - domini del codi escrit.

2n cicle - consolidació del codi escrit.

3r cicle - explotació funcional del codi escrit.

Francès: 1r cicle - utilització del codi oral.

2n cicle - consolidació del codi oral i introducció del codi escrit.

3r cicle - consolidació del codi escrit.

Anglès: 2n cicle - introducció de la llengua al nivell oral.

3r cicle - domini del codi escrit.

Castellà: 3r cicle - considerant que els alumnes tenen un domini oral de la llengua, es proposa consolidar el codi escrit.

Segona ensenyança

4 hores setmanals de català, llengua i cultura.

4 hores setmanals de francès, llengua i cultura.

4 hores setmanals de castellà, llengua i cultura.

4 hores setmanals d'anglès, llengua i cultura.

Educació artística o educació física en francès.

Ciències de la natura i de la terra en castellà.

En arribar al batxillerat novament es va plantejar el repte de vehicular assignatures amb llengües altres que el català. En aquest cas, les discussions ja van ser molt més fàcils atès que ja s'impartien diverses matèries en castellà i en francès tant a primera com a segona ensenyança.

Novament es va optar per utilitzar el francès en les assignatures d'educació física, comuna a tots els batxillerats, i en la d'economia per al batxillerat econòmic, així com les tècniques artístiques en el batxillerat artístic. El castellà, en l'ensenyament de la filosofia, que és una assignatura troncal, i alguns aspectes de la història. A més a més com a assignatures opcionals es podia triar el llatí, l'italià o l'alemany.

8. METODOLOGIA

D'acord amb els objectius lingüístics de l'escola i la realitat sociolingüística actual d'Andorra, així com la de l'alumnat de l'Escola Andorrana, les bases metodològiques sobre les quals es basteix el nostre projecte lingüístic són:

- Donar un enfocament bàsicament comunicatiu als aprenentatges.
- Proporcionar un domini funcional de les quatre habilitats bàsiques de la llengua: escoltar, parlar, llegir i escriure.
- Donar un ensenyament integrat de les quatre llengües.

Altres consideracions que s'han de tenir clares és que totes les llengües són una riquesa i que:

- No hi ha llengües de primera i de segona, totes les llengües són igualment importants.
- S'ha de donar importància a les diverses llengües maternes i deixar patent que totes les llengües presents i no presents a l'escola són igualment importants. Totes les llengües serveixen per comunicar-se en tots els àmbits i per adquirir nous coneixements. Per aquesta raó, cal donar un paper a les llengües familiars dels alumnes que no són objecte d'ensenyament sistemàtic a l'Escola Andorrana (portuguès, tagalo, etc.) Potser la millor manera seria poder ensenyar la lectoescriptura a cada alumne amb la seva llengua materna, però vist el plurilingüisme existent al Principat, aquest principi s'ha hagut de descartar.
- A maternal i a primera ensenyança cal que el català i el francès esdevinguin vehiculars des del principi de l'escolaritat si volem que esdevinguin realment llengües d'aprenentatge.
- Cal treure profit de la riquesa plurilingüe: representen el que s'ha fet en una llengua però anant més enllà i, sobretot, evitant repeticions.
- Cal recordar també que aprendre diferents llengües ajuda al desenvolupament d'una competència sociocultural, a la comprensió entre les persones i a la cohesió social.

És per totes aquestes consideracions que l'ensenyament de les llengües es fa utilitzant-les no solament com a vehicles d'altres coneixements, sinó també com a objecte de coneixement. I és per aquest fet que s'ensenyava la llengua d'una manera molt comunicativa des de la maternal fins al final de l'escolaritat, considerant les

llengües com a instruments de comunicació i de representació i alhora instruments de construcció dels coneixements.

Vista la complexitat, però la riquesa, que suposa el plurilingüisme, les diferents llengües s'han d'integrar en funció d'un mateix objectiu: el desenvolupament d'estratègies comunicatives dels alumnes. Els coneixements de base en la primera llengua han de funcionar com a preceptes en l'aprenentatge de les altres llengües.

Les operacions cognitives han de ser comunes i es poden desenvolupar alhora, i obtenir així un objectiu més rendible, fent una economia, en el sentit que no hem d'ensenyar tot en totes les llengües.

L'ensenyament de les quatre llengües té com a finalitat utilitzar-les de manera progressiva en situacions de comunicació, és a dir, en la comprensió i la producció de diferents tipus de textos orals o escrits, tenint com a punt prioritari la millora de les competències comunicatives dels alumnes.

Si tenim en compte que els alumnes poden tenir, i moltes vegades tenen, com a llengua familiar una llengua diferent de les quatre llengües de l'escola, constatem que l'alumne no es troba solament davant quatre llengües, sinó que sovint són cinc o sis, i no totes aquestes llengües són objecte d'un ensenyament sistemàtic a l'escola. Com hem dit anteriorment, iniciar l'alumne a la lectoescriptura en la seva llengua materna seria molt positiu però voler-ho intentar es fa impossible ja que no tindriem professorat preparat per poder-ho assumir. Si prenem com a exemple el portuguès, que és llengua materna d'una part considerable del nostre alumnat, aquesta llengua s'ensenyava a l'escola mitjançant un conveni signat amb el govern portuguès, però les classes s'imparteixen fora d'horari lectiu de manera optativa i només a primera ensenyança, però no hi ha progressió a segona ensenyança; a més a més, no tots els alumnes portuguesos l'escullen; aquesta possibilitat, però, no soluciona la nostra dificultat davant el plurilingüisme del nostre alumnat.

Pel que fa l'ensenyament del català i del francès, que són les dues llengües que s'introdueixen des de maternal B –amb dues mestres a l'aula, una de català i una de francès– s'intenten vehicular els diferents coneixements en les dues llengües, tant en el nivell de la maternal com en la primera ensenyança, partint del principi que totes les llengües representen una riquesa i són igualment importants ja que serveixen per comunicar-nos en tots els camps del saber i per adquirir nous coneixements. Conseqüentment, les dues han de ser vehiculars des dels inicis dels aprenentatges.

Quan parlem de llengües vehiculars no només volem dir que vehiculen continguts d'aprenentatge, sinó també que les diferents llengües es fan servir en totes les activitats escolars; d'aquesta manera, els alumnes aprenen a comunicar-se en les diferents llengües d'ús de l'escola. Totes les activitats, ja siguin lúdiques o d'instrucció, són considerades activitats d'aprenentatge ja que utilitzant-les els alumnes aprenen.

Davant aquesta forma d'aprenentatge bilingüe en els inicis, i plurilingüe a partir de segon cicle, els ensenyants han de saber aprofitar la riquesa plurilingüe representant el que s'ha fet en una llengua per anar més enllà i ampliar-ho amb l'altra. És important tenir en compte el fet d'evitar les repeticions, ja que aleshores l'ensenyament esdevé feixuc i carregós.

Les capacitats metalingüístiques que s'utilitzen en totes les llengües han de ser comunes a fi d'evitar les interferències entre els diferents processos.

L'organització d'una classe de primera ensenyança, on interactuen dos mestres, un en català i l'altre en francès, ha de ser molt coordinada ja que es tracta d'una responsabilitat compartida. Hem de pensar que la classe és un espai on hi ha dos responsables i cada un/una parla i ensenya sistemàticament en una de les dues llengües. Per tant, cada ensenyant serà responsable del grau d'adquisició de coneixements que hauran fet els alumnes en la llengua que ell/ella ensenya, i no solament de la llengua, sinó també dels aprenentatges diversos que hauran fet en aquella llengua.

Fins i tot, partint del principi d'una llengua, una persona, del qual es va partir des dels inicis de l'Escola, els ensenyants han de donar als alumnes un model de persones plurilingües i ensenyar-los a desenvolupar estratègies de comunicació. És cert que no sempre els ensenyants són plurilingües, encara que la gran majoria són bilingües. Hem de pensar que el plurilingüisme del nostre país és un plurilingüisme històric i no solament degut a la immigració, que no va començar fins als anys 60, sinó que és un plurilingüisme molt arrelat en la nostra tradició, ja que per tractar-se d'un país petit i fronterer amb dos grans països amb dues llengües diferents ha fet que des de sempre s'hagi utilitzat més d'una llengua. L'economia tradicional de la transhumància ja feia que els andorrans es veiessin obligats a interactuar amb els seus veïns espanyols i francesos, hi ha constància escrita de l'any 1820 on s'esmenta que els pastors andorrans ja parlaven el francès amb els seus veïns de l'altre costat de les muntanyes on portaven el bestiar a pasturar.

Els objectius d'aprenentatge en les quatre llengües, que s'hauran d'assolir en el marc de l'ensenyament obligatori, són els següents:

- Comprendre i produir diferents gèneres textuals orals i escrits en català, francès, castellà i anglès.
- Observar el funcionament de la llengua.

Al voltant d'aquests dos eixos s'ha estructurat el treball sistemàtic de les llengües:

8.1 Comprensió i producció de textos orals i escrits

Per assolir aquest objectiu de comprensió i producció de textos orals i escrits en les quatre llengües es proposa un ensenyament intensiu i progressiu en el qual

cada gènere textual és abordat en tots els cicles d'ensenyament, però amb uns objectius i uns continguts cada vegada més ambiciosos.

La progressió dels aprenentatges es presenta com un procés en espiral en el qual les activitats es munten a partir d'una situació real de comunicació, o en alguns casos imaginària, i a partir d'aquesta situació els alumnes creen els seus propis aprenentatges. És possible preveure diversos nivells de competència, certament tenint en compte l'alumnat que forma el grup classe i això ens permet un tractament de la diversitat que apareix en els nostres programes com un dels objectius generals.

Els continguts lingüístics es posen al servei de la comunicació; es tracta d'apropiar-nos dels mitjans lingüístics que ens han de permetre ser competents en aquesta situació.

8.2 Observar el funcionament de la llengua

En aquest apartat es proposa un treball sistemàtic d'estructuració i construcció dels sabers, així com de les estratègies de reflexió i d'anàlisi sobre el funcionament de les llengües: aspectes lexicals, sintàctics i gramaticals, específics d'una llengua i/o comuns a totes.

Aquests objectius d'aprenentatge s'organitzen en unitats de treball que s'anomenen gèneres textuais. Els gèneres textuais són, de fet, situacions de comunicació. Aquests gèneres textuais s'organitzen en sis grans rúbriques que són: narrar, relatar, argumentar, exposar, descriure accions o regular comportaments i jugar amb la llengua.

L'assignatura pendent del nostre plantejament lingüístic i de la metodologia emprada és l'avaluació d'aquestes pràctiques metodològiques.

L'any 96, es va iniciar una avaluació del nivell dels coneixements dels alumnes en català i francès a la primera ensenyança, però no es va fer una avaluació global de tot el plantejament, com hauria estat desitjable.

Actualment, caldria doncs avaluar els resultats de:

- inici precoç de les llengües,
- vehiculació de continguts en una llengua altra que la pròpia,
- metodologia emprada.

Aquesta avaluació hauria de servir per poder canviar, si escau, la metodologia emprada, per millorar l'aprenentatge de les llengües i modificar si es creu convenient el plantejament lingüístic.

9. FORMACIÓ DEL PROFESSORAT

És evident que aquest plantejament lingüístic necessita un professorat amb una sòlida formació en llengües, a més d'una formació generalista i pedagògica.

La Llei d'ordenament del sistema educatiu andorrà, als articles 16 i 38, estableix que per ensenyar a maternal i a primera ensenyança cal una titulació universitària de primer cicle, i per a segona ensenyança i batxillerat, una titulació de segon cicle en l'especialitat corresponent. Aquesta norma significa que es poden reclutar mestres per a maternal i primera ensenyança amb una titulació de magisteri per ensenyar en català o de DEUG per ensenyar en francès. A segona ensenyança, de llicenciatura o *licence* o *maîtrise* per ensenyar en qualsevol de les quatre llengües. Cal, però, tenir en compte que des de l'any 2003 Andorra es va adherir al tractat de Bolonya i que a partir d'aquí és possible que calgui canviar l'estructura seguida fins ara, una vegada els països veïns hagin establert les seves titulacions de manera comparativa.

Fins al moment actual ens trobem que quasi tots els mestres de primera ensenyança en llengua catalana tenen titulació de magisteri, el qual els dona una bona formació generalista, però no una formació especialitzada en llengües; per contra, els mestres de francès que tenen una titulació DEUG o *licence*, no tenen la formació generalista o pedagògica que caldria, però sí una formació més específica en llengües. Com és evident, aquesta titulació tan diferent presenta problemes a l'hora de treballar; per aquesta raó, el Ministeri encarregat de l'Educació organitza una formació de base de 50 hores i un seguiment amb una tutorització per part d'un docent experimentat i una supervisió d'inspecció de sis mesos, abans de considerar el candidat admès a formar part del cos d'ensenyament del sistema educatiu andorrà.

Pel que fa a segona ensenyança, se segueix també la mateixa formació de base, però cal dir que en aquest nivell la diferència no és tan acusada, ja que tots els professors són llicenciats o a Espanya o a França i la seva formació és més similar. Ara bé, en ambdós casos els professors estan mancats d'una formació pedagògica dirigida a la professió d'ensenyant, ja que es tracta de llicenciatures de filologies espanyoles, catalanes, franceses o angleses sense un enfocament sobre la didàctica de la llengua, excepte en els casos que s'hagi fet una *licence FLE* (*français langue étrangère*) o que s'hagi fet el CAP (certificat d'aptitud pedagògica).

L'ideal seria que Andorra pogués formar els seus ensenyants amb un enfocament lingüístic lligat al seu plantejament i que cada ensenyant pogués dominar les llengües d'ensenyament de l'escola; d'aquesta manera, la transferència d'una llengua a l'altra es faria de manera molt més fluida.

10. NORMES I ESTÀNDARDS EUROPEUS

Totes aquestes consideracions, així com el nostre plantejament lingüístic, van estretament lligats a les normes que les institucions europees –Consell d'Europa i UE– exposen als països membres a l'inici del segle XXI.

Tal com manifesten en molts dels seus documents, *a fi de preservar la diversitat lingüística i afavorir la comprensió mútua entre tots els europeus, animem a apren-*

dre llengües posant èmfasi en el fet que tot els països han d'oferir a l'alumnat almenys dues llengües a més de la materna.

Fins i tot, aquests estaments europeus s'han marcat com a fites d'un futur no llunyà elaborar un pla d'acció per fomentar almenys l'ensenyament de dues llengües des de la materna, l'obligació per als ensenyants de vehicular continguts en una llengua altra que la pròpia, així com l'obligació dels ensenyants de llengües d'estudiar a l'estranger i adquirir-hi les seves qualificacions en matèria de llengües.

La demanda social de plurilingüisme és indispensable per a Europa en el seu procés d'unificació, és prèvia a la mobilitat laboral, a la comprensió entre els pobles i a l'èxit econòmic.

Hem de tenir en compte que aquestes premisses marcades pels estaments europeus no han de ser només per a l'escola; l'escola ha de ser el focus i l'inici d'aquest aprenentatge de les llengües, però tots hem de tenir a la ment que l'aprenentatge de les llengües que s'inicia a l'escola ha de continuar tot al llarg de la vida.

No podem parlar de mobilitat laboral si no tenim els mitjans per comunicar-nos entre nosaltres, i això no vol dir aprendre una llengua comuna, com alguns pensen, focalitzant-ho en l'anglès i utilitzant-lo per a aquests fins, sinó que vol dir aprendre més d'una llengua. És evident que no hem de menysprear l'anglès, aquesta llengua ens serveix, entre moltes altres coses, per a les nostres relacions internacionals, però hem de pensar que hi ha altres llengües que també hem de conèixer per poder-nos comunicar arreu d'Europa.

Daniel Coste, professor de l'escola normal superior de Lió, deia en un dels seus escrits que el plurilingüisme a Europa avui dia és un tema que mereix una atenció particular, que s'ha d'insistir en la preservació i la promoció de la diversitat lingüística a fi d'evitar tot risc d'uniformització i d'aquesta manera respectem el patrimoni que representa la diversitat de llengües i cultures d'Europa.

11. CONCLUSIONS

Per concloure, direm que l'Escola Andorrana té com a punt fonamental, i com un dels seus pilars, l'ensenyament de les llengües, però no oblida en el seu projecte educatiu l'educació global de la persona, no només en continguts teòrics, sinó també en valors. L'Escola pretén educar els seus alumnes perquè formin part de la nova societat andorrana i europea perquè puguin comunicar-se amb facilitat, però també perquè siguin receptius i oberts a les altres llengües i a les altres cultures.

És cert que considerem bàsic el coneixement de les llengües en tant que vectors de valor i estris d'obertura i de comunicació cap a la resta d'Europa, però seria greu si això pogués suposar l'oblit de la nostra llengua, el català, i de la nostra pròpia identitat. No podem oblidar que aquests grans temes, llengua i cultura, són a la base de la creació de l'Escola.

BIBLIOGRAFIA

- CAIRAT VILA, Maria Teresa (Agost 2000). Ponència feta a la Universitat d'Estiu de Prada de Conflent.
- GELI CAPDEVILA, Maria (Octubre 2001). Ponència feta al Taller regional del Centre Europeu de Llengües Vives de Graz (Àustria). Andorra Programa Presentació. Escola Andorrana. Ministeri d'Educació, Joventut i Esports, Març 1996.
- MARQUILLÓ LARRUY, Martine, RABASSA ARENY, Lúdia (2001). *Revue des deux mondes – numéro spécial hors série 2001. Visages de l'Andorre. Le plurilinguisme en Andorre "Une babel heureuse?"*
20 anys d'Escola Andorrana. Edició del Govern d'Andorra amb la col·laboració de la Fundació Crèdit Andorrà. 2004.
L'enseignement des langues vivantes. Perspectives. Les actes de la Desco. Programme national de pilotage. CRDP de l'Académie de Versailles. 2001.
Situació actual i evolució. Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra 2004. Hamilton Investigació. Strategic Research. Govern d'Andorra. 2004.